

Finanční gramotnost OSVČ v souvislosti s COVID-19

Zuzana Chlumská

Abstrakt

Podnikání je činnost, která může znamenat finanční svobodu, ale také nese svá rizika. Ekonomické cykly a vnější vlivy mají dopady na různá odvětví. Pandemie COVID-19 a vládní opatření mají celoplošné dopady na podnikatele napříč odvětvími a regiony. Cílem příspěvku je zhodnocení vybraných vládních opatření a jejich dopadů na podnikatele, kteří podnikají jako osoby samostatně výdělečně činné. Výsledkem je zjištění, že OSVČ patří v České republice mezi důležitou ekonomickou skupinu obyvatelstva a opatření vlády mají výrazné dopady na jejich činnost. Proto je pro tuto skupinu důležitá finanční gramotnost a zvyšování její úrovně.

Klíčová slova

Podnikatel, COVID-19, finanční gramotnost, vládní opatření, OSVČ

Klasifikace JEL

G53, I13, P16

Úvod

V minulosti byl za gramotného považován každý, kdo uměl číst a psát. Dnes se rozlišuje gramotnost čtenářská, matematická, digitální, přírodovědná a finanční. Finanční gramotnost by měla být vnímána se stále vyšší prioritou, ekonomické cykly a s nimi spojené krize se stále opakují a je třeba společnost vzdělávat. Nejedná se pouze o situaci na území České republiky, ale vzhledem k postupující globalizaci o celý svět.

Stav světové ekonomiky i finančních trhů ukazuje, jak těžká je udržitelnost ekonomické teorie a politiky pro současnou komplexitu globálního světa (Daňhel, 2016). Světová ekonomika čelí mnoha krizím, které mají ničivé dopady na dlouhá období. Aktuálně se světová ekonomika plošně potýká s pandemií COVID-19, která je svou rozsáhlostí a odhadem ekonomických dopadů přirovnávána ke Španělské chřipce z 20. let 20. století.

Podnikatelé jsou jednou ze skupin obyvatelstva, která finanční gramotnost potřebuje. Na rozdíl od zaměstnanců vstupují na trh s vlastní podnikatelskou činností a je velmi důležitá znalost finančních pojmů a schopnost dělat kvalitní rozhodnutí pro rozvoj a budování úspěšné

firmy. Obava lidí pustit se do vlastního podnikání mnohdy vzniká z neúspěšných pokusů o vlastní firmu z jejich okolí, což je odrazující. Cílem příspěvku je zhodnocení vládních opatření, která se dotkla podnikatelů v souvislosti s pandemií COVID-19 v České republice.

1 Literární rešerše

1.1 Finanční gramotnost

V Národní strategii finančního vzdělávání je finanční gramotnost definována následujícím způsobem: „*Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace*“ (Národní strategie vzdělávání 2010, s. 11).

„*Pojem gramotnost se uplatňuje zejména tam, kde je kladen důraz na praktické uplatnění znalostí, dovedností a postojů v různých, se životem propojených souvislostech. Zvyšování dovedností v oblasti základních gramotností vytváří předpoklady k úspěšnému celoživotnímu učení i k tomu, aby žáci a mladí lidé zažívali úspěch ve škole i pracovním životě.*“ (Národní ústav pro vzdělávání, 2020) Finanční gramotnost je navíc vnímána také jako důležitý bod pro společensko-vědní výzkum, jak uvádí dokument Iniciativa Průmysl 4.0.

1.2 Podnikatel

Nový občanský zákoník definuje podnikatele podle § 420 toho „*Kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele*“. Za podnikatele se také považuje osoba zapsaná v obchodním rejstříku.

Finančně gramotný podnikatel se musí orientovat nejen v základních pojmech, ale také své finance analyzovat, umět porovnávat příjmy a výdaje, aktiva a pasiva a řídit cashflow. Musí umět finančně zajistit fungování firmy i při ztrátě hlavního příjmu a myslet přitom i na sebe a vlastní rodinu. Je proto více než vhodné si pravidelně sestavovat rozpočty, plánovat investice, dobře zvažovat nebo konzultovat pořizování investic. Finančně gramotný podnikatel si musí plně uvědomovat odpovědnost za své finance i finance své společnosti.

2 Vybraná vládní opatření

Poté, co 12. března byl vyhlášen nouzový stav, vyhlásila vláda mnoho opatření. Vláda zakázala s účinností od 14. března 2020 do 24. března 2020 maloobchodní prodej a prodej služeb v provozovnách, s výjimkou prodejen potravin, výpočetní a telekomunikační techniky, audio a video přijímačů, spotřební elektroniky, přístrojů a dalších výrobků pro domácnosti, prodej pohonných hmot, paliv, hygienického zboží, kosmetiky a jiného drogistického zboží, lékárny a výdejny zdravotnických prostředků, malých domácích zvířat, krmiva a dalších potřeb pro zvířata, brýlí, kontaktních čoček a souvisejícího zboží, novin a časopisů, tabákových výrobků, služeb prádelen a čistíren, prodeje přes internet a dalšími vzdálenými prostředky, přičemž uvedené zboží a služby se převážně prodávají nebo nabízejí v dané provozovně.

Vláda také zakázala přítomnost veřejnosti v provozovnách stravovacích služeb, s výjimkou provozoven, které neslouží pro veřejnost (např. zaměstnanecké stravování, stravování poskytovatelů zdravotních služeb a sociálních služeb, vězeňských zařízení); tento zákaz se nevztahuje na prodej mimo provozovnu stravovacích služeb (např. provozovny rychlého občerstvení s výdejovým okénkem nebo prodej jídla s sebou bez vstupu do provozovny), který může probíhat bez časového omezení. Opatření se dotkla i činnosti provozoven stravovacích služeb umístěných v rámci nákupních center s prodejní plochou přesahující 5 000 m². Provozovatelé heren a kasin však dostali zákaz činnosti, který nebyl časově ohraničen, jako u výše uvedených opatření.

2.1 Odpuštění placení sociálního a zdravotního pojištění

Vláda rozhodla o šestiměsíčních prázdninách v placení zdravotního a sociálního pojistného pro všechny živnostníky. Cílem opatření je stabilizovat zejména nejohroženější, tedy nízkopříjmové OSVČ. Zároveň ale částečně uleví i těm, kteří na pojistném odvádějí více než zákonem stanovené minimum. Živnostníci a podnikatelé z řad OSVČ nebudou muset v období března až srpna 2020 platit měsíční zálohy na pojistné. Následně, ve vyúčtování za rok 2020 bude jejich odvod snížen o těchto šest měsíců, a to částku ve výši minimálních pojistných. Měsíční minimální pojistné na sociální zabezpečení je pro rok 2020 ve výši 2 544 Kč, jde-li o osoby samostatně výdělečně činné vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost, pro osoby vykonávající činnost na vedlejší činnost je minimum 1 018 Kč. Zákon č. 136/2020 Sb. o některých úpravách v oblasti pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a důchodového pojištění v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii v roce 2020 vešel v platnost i účinnost 27. března. Ve stejný den vešel v účinnost zákon č. 134/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní

pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Zálohy na pojistné se od počátku března do konce srpna 2020 neplatí. Celková výše minimálních povinných záloh pro OSVČ činí 4 896 Kč, znamená to tedy úlevu v celkové výši 29 376 Kč (Ministerstvo financí, 2020).

2.2 Odložení splátek úvěrů

Vláda 1. dubna 2020 schválila předložený návrh Ministerstva financí na tzv. moratorium, tedy odložení splátek úvěrů a hypoték po dobu šesti měsíců. Splátky bylo možné odložit u spotřebitelských i podnikatelských úvěrů včetně hypoték, které byly sjednány a čerpány před 26. březnem 2020. Moratorium se naopak nevztahuje na kreditní karty, kontokorentní úvěry, revolvingové úvěry, operativní leasing nebo úvěry v souvislosti s obchody na kapitálovém trhu. Splátky také nebylo možné odložit u úvěrů, u kterých byl dlužník k 26. březnu 2020 v prodlení delším než 30 dnů. Zájemci o využití odložení splátek po oznámení svého záměru bance s prohlášením, že k tomu kroku je nutné přistoupit z důvodu negativního ekonomického důsledku pandemie. Prohlášení nebylo nutné nijak prokazovat (Ministerstvo financí, 2020).

2.3 Pětadvacítka pro OSVČ

Pětadvacítka je název pro vyplácení kompenzačního bonusu pro poškozené OSVČ. Žadatel vyplnil formulář, podepsaný a naskenovaný odeslal na příslušný finanční úřad. Podpora byla ve výši 500 Kč na den, v prvním období od 12. března do 30. dubna (což vychází 25 000 Kč), ve druhém období od 1. května do 8. června (celkově tedy 19 500 Kč).

3 Dopady vládních opatření

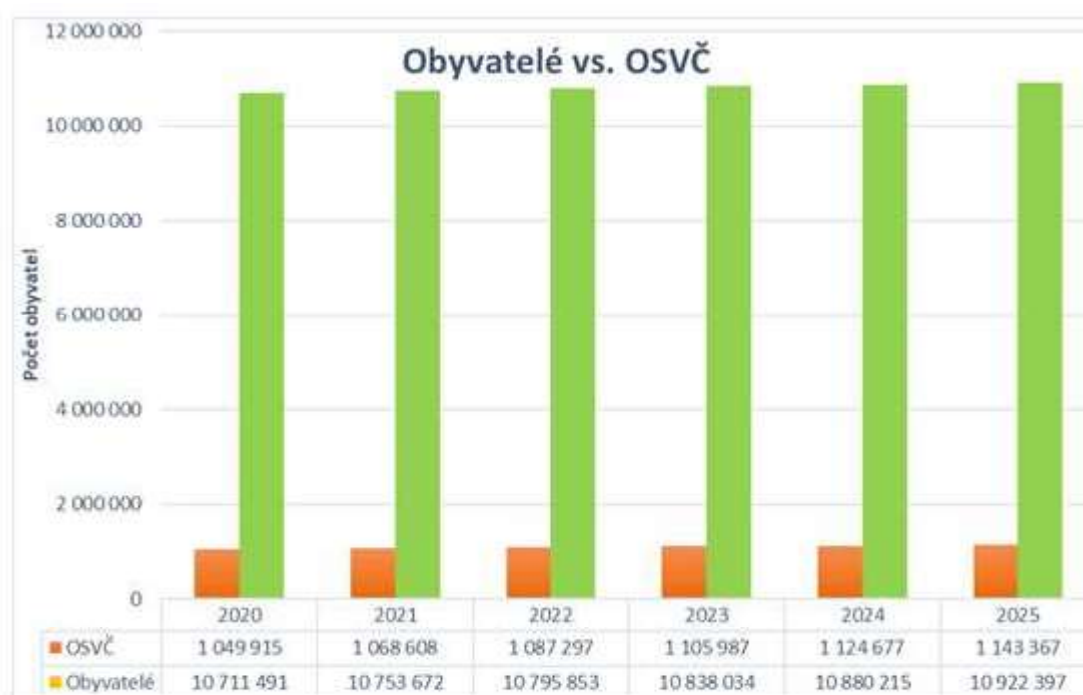
Počet samostatně výdělečných osob rok od roku stoupá, stejně tak jejich celkový podíl na počtu obyvatel. V roce 2013 byl podíl OSVČ na celkovém počtu obyvatel 9,29 %, v první polovině roku 2020 činil podíl 9,81 %, viz Tabulka č. 1. Tato skupina obyvatelstva je proto důležitá jak z makroekonomického pohledu vlivu na vývoj ekonomiky v České republice, tak také na úrovni mikroekonomické z hlediska finančního zdraví, gramotnosti jednotlivých podnikatelů.

Tabulka č. 1: Časové řady vývoje počtu obyvatel a OSVČ

Rok	Obyvatelé	Počet OSVČ
2013	10 510 719	977 228
2014	10 524 783	972 356
2015	10 542 942	975 952
2016	10 565 284	981 355
2017	10 589 526	991 444
2018	10 626 430	1 011 355
2019	10 669 324	1 031 365
30. 06. 2020	10 699 142	1 049 915

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat z ČSÚ a ČSSZ.

Na základě výše uvedených dat a predikce dalších let, která je znázorněna na grafu č. 1, vyplývá, že v roce 2025 by mohl být podíl OSVČ na celé populaci ve výši 10,47 %. Trend je stoupající a podíl se zvyšuje, proto je důležité této skupině obyvatelstva věnovat dostatečnou pozornost z hlediska finanční gramotnosti.

Graf č. 1: Časové řady predikce počtu obyvatel a OSVČ

Zdroj: Vlastní zpracování podle dat z ČSÚ a ČSSZ.

3.1 Odpuštění placení sociálního a zdravotního pojištění

K 30. 3. 2020 bylo evidováno 593 307 osob samostatně výdělečně činných, což znamená, že při odpuštění šesti měsíčních záloh na zdravotní a sociální pojištění přišel stát o celkovou částku ve výši 17,43 mld. Kč. Kdo pracuje jako OSVČ na vedlejší činnost a platí povinné minimální zálohy na sociální pojištění pro letošní rok ve výši 1 018 Kč, stát eviduje ztrátu ve výši

441,08 mil. Kč. Celkově tedy pouze úleva od placení minimálních záloh pro OSVČ přišla stát na 17,87 mld. Kč.

3.2 Odložení splátek úvěrů

Česká národní banka zveřejňuje počty přijatých a schválených žádostí o odložení splátek úvěrů. Z celkového počtu 13 056 bylo přijato 11 827 žádostí. Z toho 2 461 žádostí bylo z odvětví maloobchod a velkoobchod, opravy a údržba motorových vozidel. Přijato bylo 2 219 z nich. Druhým oborem s největším počtem žádostí byl zpracovatelský průmysl s 2 376 žádostmi a 2 219 bylo vyhověno. Třetí příčku v četnosti žádostí zaznamenalo odvětví Ubytování, stravování a pohostinství, v rámci kterého bylo přijato 1 114 žádostí, z nich 1 015 se vyhovělo (ČNB, 2020).

3.3 Pětadvacítka pro OSVČ

Kompenzace pro OSVČ byla snahou o podporu při zavření provozoven a zamezení možnosti výdělku. Co je zajímavé, jsou nárůsty mezi prvním a druhým čtvrtletím roku 2020. Tabulka č. 2 znázorňuje počty OSVČ, kteří pracují na živnost jako hlavní i vedlejší činnost. Lze se domnívat, že kvartální nárůst byl způsoben snahou vlády o podporu těch, kteří přišli o stabilní příjem.

Tento krok byl velmi důležitý pro podporu OSVČ, aby se alespoň částečně stabilizovala příjmová stránka a nehrozil propad a chudoba pro výpadkem postižené rodiny. Obecně lze chudobu chápat jako stav, kdy nedostatek prostředků neumožňuje uspokojovat základní životní potřeby. Záleží přitom na stupni, v jakém nejsou tyto základní potřeby uspokojovány. Pokud se jedná o stav, kdy je nedostatkem ohrožena samotná existence jedince, jedná se o tzv. absolutní chudobu. Ministerstvo financí 20. dubna 2020 také upozornilo, že kompenzační bonus nepodléhá exekuci.

Tabulka č. 2: Počty OSVČ v jednotlivých čtvrtletích

K datu	Hlavní činnost	Vedlejší činnost
31. 12. 2019	598 086	433 279
31. 03. 2020	593 307	433 724
30. 06. 2020	612 176	437 739

Zdroj: Vlastní zpracování dle dat z ČSSZ.

Podruhé v letošním roce byl vyhlášen nouzový stav, který platí od 5. října po dobu 30 dní. S účinností od 14. října bylo opět nařízeno omezení značného množství podnikatelských aktivit. Na tuto zprávu reagovala Asociace malých a středních podniků (dále jen AMSP), která

navrhuje pro OSVČ „pětadvacítku“, která by byla rychlá a funkční, ale zároveň s možností si přivydělat. Zároveň AMPS navrhuje obnovení ošetřovného a odpuštění sociálního pojištění, také moratorium na úvěry. Další z návrhů platí pro malé a střední podniky (AMSP, 2020).

Závěr

Osoby samostatně výdělečně činné jsou pro českou ekonomiku důležitou součástí. Vzhledem k opatřením, která byla zavedena v souvislosti s pandemií COVID-19 je patrné, že OSVČ potřebovali finanční pomoc a odpuštění zákonných pojištění. Jednou ze zásad finanční gramotnosti je finanční rezerva na dobu alespoň šesti měsíců. Cílem tohoto příspěvku bylo zhodnocení vládních opatření, která se dotkla podnikatelů v souvislosti s pandemií COVID-19 v České republice. Domnívám se, že při vyšší úrovni finanční gramotnosti podnikatelů by dopad vládních opatření byl mírnější a nebylo by nutné odpouštět minimální pojistné, se kterým podnikatelé musí každý měsíc počítat, stejně tak žádat o náhradu ušlého výdělku. Proto zde vidím obrovský potenciál pro zvyšování finanční gramotnosti pro tuto vybranou skupinu obyvatelstva.

Dedikace

Text vznikl při řešení studentského projektu č. 7427/2019/04 *Finanční gramotnost v mezinárodním kontextu* s využitím účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum Vysoké školy finanční a správní.

Literatura

- [1] ASOCIACE MALÝCH A STŘEDNÍCH PODNIKŮ: *Požadavky AMSP ČR směrem k vládě v souvislosti s vyhlášeným opatřením* [online]. [cit. 2020-10-14]. Dostupné z: <https://amsp.cz/pozadavky-amsp-cr-smerem-k-vlade-v-souvislosti-s-vyhlasenym-opatrenim/>
- [2] DAŇHEL, Jaroslav. Economic Science Going Through a Painful Time Confronted with Societal Evolution. *Acta Oeconomica Pragensia* [online]. 2016, 24(3), 68-77 [cit. 2020-05-13]. ISSN 0572-3043.
- [3] EPRAVO.CZ: *USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY ze dne 14. března 2020 č. 211 o přijetí krizového opatření* [online]. [cit. 2020-10-10]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/zakony/sbirka-zakonu/usneseni-vlady-ceske-republiky-ze-dne-14-brezna-2020-c-211-o-prijeti-krizoveho-opatreni-22936.html>
- [4] GOYAL, S. K. An Integrated Inventory Model for a Single Supplier-single Customer Problem. *International Journal of Production Research*. 1977, vol. 15, issue 1, s. 107-111. ISSN 0020-7543.
- [5] MINISTERSTVO FINANCÍ: *Vláda schválila moratorium na splátky úvěrů a hypoték* [online]. [cit. 2020-10-09]. Dostupné z:

- <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/vlada-schvalila-moratorium-na-splatky-uv-38077>
- [6] MINISTERSTVO FINANČÍ: *Živnostníci ušetří na pojistném* [online]. [cit. 2020-10-09]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2020/zivnostnici-usetri-na-pojistnem-37960>
- [7] MINISTERSTVO PRŮMYSLU A OBCHODU: *Iniciativa Průmysl 4.0* [online]. [cit. 2020-10-05]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/53723/64358/658713/priloha001.pdf>
- [8] ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA: *Statistika odkladů splátek a úvěrů v programech COVID* [online]. [cit. 2020-10-06]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/souhrne-informace-fin-trhy/statistika-odkladu-splatek-a-uveru-v-programech-covid/>
- [9] MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Národní strategie vzdělávání 2010* [online]. [cit. 2019-09-13]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/31443/>
- [10] NÁRODNÍ ÚSTAV PRO VZDĚLÁVÁNÍ: *Gramotnosti* [online]. [cit. 2020-10-04]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/gramotnosti-1>
- [11] ZÁKONY PRO LIDI: *Zákon o některých úpravách v oblasti pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a důchodového pojištění v souvislosti s mimořádnými opatřeními při epidemii v roce 2020* [online]. [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-136>
- [12] ZÁKONY PRO LIDI: *Zákon, kterým se mění zákon č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů* [online]. [cit. 2020-10-07]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2020-134>

Kontakt

Ing. Zuzana Chlumská
Vysoká škola finanční a správní
Estonská 500/3
101 00, Praha 10
Česká republika
Zuzana.chlumaska@mail.vsfs.cz